

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Статтю присвячено проблемі психологічної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. А саме – формування психологічної компетенції в умовах глобальної інформатизації сучасного світу. Подано огляд досліджень щодо впливу комп'ютерних технологій на розвиток мислення дітей дошкільного віку, обґрунтована актуальність використання інформаційно-комунікативних технологій для підготовки дітей до навчання у школі. Розкрито поняття психологічної готовності дітей до школи, комунікативної та інформаційної компетенції. Автором дано визначення інформаційно-комунікативної компетенції як необхідної складової загальної готовності дошкільників до сучасних умов навчання в інформаційно-комунікативному просторі.

Ключові слова: інформаційна епоха, інформаційна компетенція, інформаційно-комунікативні технології, інформаційно-комунікативний простір, психологічна підготовка до школи, комунікативна компетенція, мовленнєва готовність дітей до школи, інформаційно-комунікативна компетентність.

Сучасна епоха інформатизації змінила всі соціальні сфери життя, задаючи свій темп і особливості інформаційної взаємодії. З'явилися нові технології: мобільний телефон, телебачення, супутниковий зв'язок, електронна пошта та Інтернет, людина постійно перебуває в полі дії масової інформації, через що остання стала грати одну з ключових ролей в процесах соціалізації та міжкультурної комунікації.

Прогрес також торкнувся і системи освіти, частково або повністю змінивши методи і засоби навчання. Особливо сильний вплив на сферу освіти надали процеси інформатизації, зумовивши перехід до нового якісного рівня розвитку освітніх процесів на основі засобів інформаційних технологій. Так як процес навчання – це, перш за все, процес передачі знань від педагога до учнів, на сучасному етапі цей процес все частіше забезпечується новими інформаційно-комунікаційними технологіями.

Звичайно процес перебудови освіти не міг не торкнутись її найпершої ланки – дошкільної освіти. Діти оволодівають комунікативно-інформаційними засобами ще з раннього віку, миттєво навчаються користуватись персональними комп'ютерами і входять у мережу Інтернет для задоволення своїх ігрових потреб. Використання інформаційно-комунікативних технологій в дошкільному віці є достатньо актуальною проблемою сучасної дошкільної освіти, яка займає особливе положення в нашому сучасному світі модернізації. Сучасні інновації сприяють підвищенню якості навчання і освіти та дозволяють кожній дитині успішно і швидко адаптуватися до навколишнього середовища і до соціальних змін.

Комп'ютер доступний розумінню дитини приблизно з 3-5 років і входить у її життя через комп'ютерну гру та інші цікаві заняття, оскільки в цьому віці інтенсивно розвивається мислення дитини, і комп'ютер може виступати особливим інтелектуальним засобом для вирішення завдань різноманітних видів діяльності. Інтерес дітей до комп'ютера величезний, і завдання дорослого спрямувати його у корисне русло, навчити дітей засадам комп'ютерної грамотності і зробити їх природними та звичними для повсякденного життя.

Тобто ми можемо говорити про певну інформаційну компетенцію, набуття знань і вмінь щодо корис-

тування новітніми інформаційно-комунікативними технологіями.

У структурі базових компетентностей особистості сучасного дошкільника інформаційний компонент відіграє важливу роль. Сучасна життєдіяльність дитини-дошкільника, світ електронних іграшок, соціальна середовище, наповнена інформаційними засобами і носіями, – все це актуалізує інформаційний досвід дітей. Інформаційна компетентність дошкільника представляє собою основи, елементи знань, умінь і ціннісного відношення до інформації та інформаційних процесів, які дозволяють дитині включатися в доступні їй види інформаційної діяльності: пізнавальної, ігрової та інших, вміння орієнтуватись в інформаційному просторі, обираючи інформацію за пізнавальними потребами, вміння утримувати пізнавальний інтерес, знаходячись в інформаційному середовищі.

Розвитку інформаційної компетентності сучасного дошкільника сприяють сучасні новітні інформаційно-комунікативні технології, які є потужним знаряддям розвитку несформованого інтелекту. Прискорення раннього розвитку дітей сприяє впровадженню інформаційно-комунікативних технологій у період дошкільного дитинства. Найголовніше для ефективного застосування комп'ютера – це розвинене логічне, алгоритмічне і системне мислення.

На думку С. Л. Новосолової, активне застосування комп'ютерних навчальних ігор сприяє розвитку теоретичного мислення: і бажані результати, і способи дії в ігровому середовищі повинні бути усвідомлені діючою дитиною, оскільки вони операційно не збігаються з практичною дією ні на рівні звичного наочно-дієвого, ні на рівні наочно-образного мислення. Усвідомлення способу дії, як і прогнозування її результату з перебудовою подальших дій в залежності від цього результату – це крок до рефлексії, до теоретичного словесно-логічного мислення, тобто найціннішого психологічного новоутворення дітей як дошкільного, так і молодшого шкільного віку [8].

Автори програми «Комп'ютер і дитинство», створеної на початку 1990-х років [8], вважають, що це пов'язано з особливістю самої роботи з комп'ютером як повчальної діяльності: спосіб дії відірваний від практичного поля діяльності і повинен бути усвідомлений ще до дії, інакше неможливо його представлення у вигляді алгоритму програми. Відсут-

ність «прямого втручання рук» і необхідність щоразу уявити, що і як треба зробити, веде до розвитку абстрактного мислення і рефлексії, можливості прогнозувати результат, підсилює проектні якості мислення.

В дослідженнях І. Г. Белавіна брали участь дошкільники та молодші школярі. Автор зазначає: «Щоб взаємодія з комп'ютером перетворилася на гру, потрібне спеціальне навчання дитини навичкам взаємодії, розумінню незмінності і чергування дій, які керують комп'ютерною програмою, неможливості пропуску або заміни однієї маніпулятивної дії іншою» [2].

Граючи в комп'ютерні ігри, діти вчаться діяти методом проб і помилок, шукати нові шляхи вирішення завдання. Позитивний момент гри має відношення, на думку більшості фахівців, не до гіпотетичного підвищення IQ, а до розвитку здатності до прогресу, здатності опиратись на інтуїтивне мислення [9].

Аналізуючи вплив і розвивальний потенціал комп'ютерних ігор на матеріалі емпіричних досліджень, слід зазначити, що «дитина, граючи на комп'ютері, активно взаємодіє нехай із штучним, але все ж таки з якимсь світом. При цьому вона вчиться не лише швидко натискати на клавіші, але і будувати в своїй голові образно-концептуальні моделі, без яких не можна дійти успіху в сучасних комп'ютерних іграх, і в цьому виявляється їх розвиваючий потенціал, особливо це стосується інтелекту» [11].

Метою дослідження Ю. В. Батенової було: виявити особливості розвитку мислення дошкільників 5-7 років в умовах комп'ютерної ігрової діяльності. Автор досліджувала особливості розвитку мислення в умовах комп'ютерної ігрової діяльності і дійшла висновку, що розвиток мислення дошкільників має свої особливості: комплекс занять з використанням комп'ютерних ігор сприяє розвитку наочно-дійового, практичного мислення. Поступове залучення дітей до процесу гри, підвищення інтересу до виконання завдань, отримання зворотнього зв'язку на емоційному та інтелектуальному рівні, тренування навичок – все це сприяло поліпшенню інтелектуальних показників [1].

Можна стверджувати, що інформаційно-комп'ютерні технології слід використовувати під час підготовки дошкільників до навчання у школі задля формування у них інформаційної компетентності.

Питання підготовки дітей до школи у психологічному аспекті входило до кола досліджень Л. І. Божович, І. І. Будницької, Л. А. Венгер, Л. С. Виготського, П. Я. Гальперіна, В. В. Давидова, Д. Б. Ельконіна, О. В. Запорожець, Ю. Ф. Змановського, А. А. Катаєвої, Г. Г. Кравцова, О. Є. Кравцова, О. М. Леонтєва, В. С. Мухіної, М. М. Поддьякова, Л. С. Славіної та ін. В Україні означену проблему досліджували вчені під керівництвом В. К. Котирло (С. О. Ладивір, О. Л. Кононко, Я. В. Котлярєва, С. Є. Кулачківська, О. В. Проскура).

Психологічна підготовка у загальному розумінні – це активізація здатностей особистості для певного виду діяльності. Психологічна підготовка спрямована на формування і закріплення стійких якостей: знань, умінь, навичок, потрібних у тій чи іншій діяльності, вміння вчасно користуватися своїми здібностями у

певній галузі. Для психологічної підготовки необхідне формування мотивів тієї сфери діяльності, до якої готується особа, осмислення нею її соціальної значущості вироблення серйозного і відповідального ставлення до цього виду діяльності. Психологічна підготовка є загальною рисою особистості, що завжди співвідноситься з певним видом діяльності і потребує високоефективного її виконання» [10].

Вчені В. Г. Ананьєв, Л. А. Венгер, О. В. Запорожець, Ю. Ф. Змановський, В. К. Котирло, М. М. Поддьяков підкреслюють, що функціональна і змістова характеристика готовності до школи може бути розкрита в певній мірі тільки в системі особистісного розвитку дитини, в його взаємовідношенні із суспільством, в різних видах діяльності і спілкування.

На думку таких вчених, як Л. А. Венгер, О. В. Запорожець, М. М. Поддьяков, зміст підготовки до шкільного навчання визначається системою вимог, які школа ставить перед дитиною. Роботи вчених мають інше направлення, у якому розглядається генезис, функції і шляхи цілеспрямованого розвитку окремих компонентів готовності до навчання. У загальній структурі підготовки до школи виокремлено мотиваційну, розумову, вольову готовність, готовність до встановлення й підтримання ділових та емоційно позитивних стосунків з дорослими й однолітками.

Отже, до завершення дошкільного періоду в дітей необхідно сформувати психологічну готовність до навчання у школі, основними компонентами якої, окрім інформаційної компетентності, є: інтелектуальна готовність до школи; мотиваційна готовність до школи; емоційно-вольова готовність до школи; готовність до спілкування з однолітками і вчителями.

Інтелектуальна готовність досліджувалася такими вченими, як Л. А. Венгер, О. В. Запорожець, О. М. Леонтєв, Г. О. Люблінською, Г. Г. Петроченко, М. М. Поддьяковим та іншими. Вчені визначають інтелектуальну готовність як ступінь освіченості дитини про навколишнє, її кругозір, уявлення про живу і неживу природу, деякі соціальні явища, системність цих уявлень, рівень розвитку пізнавальної діяльності (увага, сприймання, пам'ять, мислення, мова), наявність передумов для формування навчальної діяльності (вміння прийняти завдання, інструкцію і самостійно керуватися нею, виконувати правила), ступінь оволодіння деякими елементарними навчальними навичками – здійснення звукового аналізу слова, читання, обчислювальні навички, підготовленість руки до письма.

Дослідники звертають особливу увагу на розвиток інтелектуального компонента готовності до навчання. Виявлена залежність розумового розвитку дітей від рівня засвоєння ними сенсорних еталонів, оволодіння раціональними способами дослідження властивостей об'єктів (Л. А. Венгер, Н. Ф. Виноградова, О. В. Запорожець та ін.), визначена роль змісту і характеру пізнавальної діяльності дитини у формуванні системності знань, в оволодінні навичками класифікації, узагальнення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами (В. В. Давидов, В. І. Логінова, М. М. Поддьяков та ін.). Доведена необхідність набуття попереднього об'єму знань, умінь і навичок: розвиток фонематичного слуху, підготовки

руки дитини до письма, певні математичні уявлення тощо (А. М. Богуш, О. П. Усова).

Л. І. Божович відзначає, що у дитини, яка йде до школи, повинен бути певний рівень розвитку пізнавальних інтересів, готовність до зміни соціальної позиції, бажання вчитися; крім того, у неї повинні сформуватись опосередкована мотивація, внутрішні етичні інстанції, самооцінка [3].

Готовність до шкільного навчання як готовність до спілкування з однолітками і вчителями досліджувалась низкою вчених, серед яких: Д. Б. Ельконін, Г. Г. Кравцов, О. Є. Кравцова, О. В. Проскура та інші.

Вони виділяли компонент комунікативної готовності до навчання. Це викликано тим, що, згідно концепції Л.С. Виготського, спілкування з дорослими є джерелом розвитку дитини, її соціалізації і багато в чому визначає характер розвитку її особистості.

Учені Г. Г. Кравцов, О. Є. Кравцова пропонують структурувати означену готовність не шляхом диференціації загального психічного розвитку дитини на інтелектуальну, емоційну та інші сфери, як в інших дослідженнях. Автори розглядають систему взаємовідносин дитини з оточуючим світом і виокремлюють показники психологічної готовності до школи, пов'язані з розвитком різноманітних видів стосунків дитини з оточуючим світом. У цьому випадку основними сторонами психологічної готовності дітей до школи є три сфери: ставлення до дорослого, ставлення до однолітків, ставлення до самого себе [6].

Таким чином, комунікативна компетенція – це комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування.

М. Р. Львов, під комунікативною компетенцією розуміє не лише теоретичні знання, але й навички, вільне володіння мовленням [7].

Дослідник зазначає, що сучасна методика навчання мов потребує взаємопов'язаного навчання всіх чотирьох видів зовнішнього мовлення (говоріння, аудіювання, письмо, читання) і внутрішнього (мисленнєвого) мовлення мовою, що вивчається, і всі ці види мовленнєвої діяльності, на думку автора, взаємопідтримують один одного.

Д. І. Изаренков, досліджуючи означену проблему, тлумачить комунікативну компетенцію як «здатність людини до спілкування в одному, декількох або всіх видах мовленнєвої діяльності, що становить особливу якість мовної особистості, набуту в процесі природної

комунікації або спеціально організованого навчання» [5].

Мовленнєва готовність дітей до школи включає основні компоненти: певна сума знань про навколишню дійсність, змістова сторона мовлення; рівень розвитку мовленнєвих навичок: достатній словник, правильна звуковимова, граматична правильність мовлення, діалогічне і монологічне мовлення; висока мовленнєва активність дітей; якість мовленнєвих відповідей; оволодіння елементарними оцінково-контрольними діями у сфері мовленнєвої діяльності [4].

Психологічна готовність дитини до школи визначається, насамперед, відношенням дошкільника до нової соціальної ситуації та вмінням вступати у різноманітні діалоги з новими людьми і новими явищами в житті дитини, вміння користуватись сучасними інформаційно-комунікативними засобами для задоволення потреб у взаємодії.

Отже, говорячи про підготовку дітей дошкільного віку до навчання у сучасному світі, можна говорити про формування насамперед інформаційно-комунікативної компетенції, яка включає в себе: знання, уміння та ціннісне відношення до інформації та інформаційно-комунікативних процесів в оточуючому світі, які дозволяють дитині включатися в доступні їй види інформаційно-комунікативної діяльності: пізнавальну, ігрову та інші; вміння самостійно орієнтуватись в інформаційно-комунікативному просторі, обираючи адекватну модель взаємодії; комплексне застосування дитиною мовних і немовних засобів з метою комунікації; вміння збирати, обробляти інформацію, робити висновки та використовувати її для адекватного й доречно практично користування мовою в конкретних навчальних і соціально-побутових ситуаціях різної інформаційної спрямованості; ініціативність у спілкуванні та пізнавальний інтерес; вміння приймати, вирішувати самостійно комунікативні завдання.

Інформаційно-комунікативна компетентність досягається насамперед шляхом використання педагогом під час роботи з дітьми інформаційно-комунікативних технологій, що сприяє не тільки досягненню максимально нової якості освіти серед дошкільників, розвитку логічного мислення дітей, але підвищують мотивацію дітей до отримання нових знань, знайомлять дітей із сучасним соціальним світом, створюють нові засоби виховного впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батенова Ю. В. Особенности развития мышления дошкольника в условиях игровой компьютерной деятельности / Юлия Валерьевна Батенова // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2011. – Т. 8. – № 4. – С. 59-72.
2. Белавина И. Г. Восприятие ребенком компьютера и компьютерных игр / Ирина Григорьевна Белавина // Вопросы психологии. – 1993. – № 3. – С. 62–69.
3. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Лидия Ильинична Божович. – М. : Просвещение, 1968. – 464 с.

4. Дошкільна лінгводидактика / [Хрестоматія: у 2 ч.] // [упоряд. А.М. Богуш]. – К.: Вища шк. – 1999. – 211 с.
5. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирование на продвинутом этапе обучения студентов-нефилологов / Д. Изаренков // Русский язык за рубежом. – №4. – 1990. – С. 56
6. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе / Елена Евгеньевна Кравцова. – М. : Педагогика, 1991. – 150 с.
7. Львов М. Р. Основы теории речи : уч. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Михаил Ростиславович

Львов. – М. : Изд. центр «Академия», 2000. – 248с., – С. 174.

8. Новоселова С. Л. Компьютерный мир дошкольника / С. Новоселова, Г. Петку. – М. : Новая школа, 1997. – 128 с.

9. Прихожан А. М. Влияние электронной информационной среды на развитие личности детей младшего школьного возраста [Электронный ресурс] : Психологи-

ческие исследования: Электронный научный журнал. – 2010. – № 1 (9). – Режим доступа до журн. : URL: <http://psystudy.ru>.

10. Психологічний словник / Під ред. В. І. Войтка. – К. : «Вища школа», 1982. – 216с.

11. Шмелев А. Г. Психодиагностика и новые информационные технологии / Александр Георгиевич Шмелев // Компьютеры и познание. – М. : Наука, 1990. – С. 87–104.

REFERENCES

1. Batenova, Yu. V. (2011). Osobennosti razvitiya myshleniya doshkolnika v usloviyakh igrovoy kompyuternoy deyatel'nosti [Peculiarities of the development of preschooler's thinking under conditions of play computer activity]. *Psikhologiya. Zhurnal Vysshey shkoly ekonomiki – Psychology. The journal of higher school of Economics*, 4. (Vols. 8). (pp. 59–72). [in Russian].

2. Belavina, I. G. (1993). Vospriyatie rebenkom kompyutera i kompyuternykh igr [Child's perception of computer and computer games]. *Voprosy psikhologii – Psychological issues*, 3, 62–69 [in Russian].

3. Bozhovich, L. I. (1968). *Lichnost i ee formirovanie v detskom vozraste [Personality and its formation in childhood]*. Moscow : Prosveschenie [in Russian].

4. Bohush, A. M. (Eds.). (1999). *Doshkilna linhvodyaktyka [Preschool linguistic didactics]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

5. Izarenkov, D. I. (1990). Bazyisnye sostavlyayuschie kommunikativnoy kompetentsii i ikh formirovanie na prodvnutom etape obucheniya studentov-nefilologov [Basic components of non-philologists' communicative competence and their formation at advanced level of studying]. *Russkiy yazyk za rubezhom – The Russian language abroad*, 4. [in Russian].

6. Kravtsova, Ye.Ye. (1991). *Psikhologicheskie problemy gotovnosti detey k obucheniyu v shkole [Psychological problems of children's readiness to studying at school]*. Moscow : Pedagogika [in Russian].

7. Lvov, M. R. (2000). *Osnovy teorii rechi [Bases of speech theory]*. Moscow : Izdatelskiy tsentr «Akademiya» [in Russian].

8. Novoselova, S. L., & Petku, G. (1997). *Kompyuterniy mir doshkolnika [Preschooler's computer world]*. Moscow : Novaya shkola [in Russian].

9. Prikhozhan, A. M. (2010). Vliyanie elektronnoy informatsionnoy sredy na razvitie lichnosti detey mladshego shkolnogo vozrasta [Impact of electronic informational environment on children of junior school age]. *Psikhologicheskie issledovaniya: Elektronnnyy nauchnyy zhurnal – Psychological research: Electronic scientific journal*, 1 (9). Retrieved from <http://psystudy.ru> [in Russian].

10. Voitko, V. I. (1982). *Psikhologichnyi slovnnyk [Psychological dictionary]*. Kyiv : «Vyshcha shkola» [in Ukrainian].

11. Shmelev, A. G. (1990). Psikhodiagnostika i novye informatsionnye tekhnologii [Psychological diagnostics and new information technologies]. *Kompyutery i poznanie – Computers and cognition*. Moscow : Nauka [in Russian].

Н. Е. Шилина

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ПОДГОТОВКИ ДЕТЕЙ К ШКОЛЕ

Статья посвящена проблеме психологической готовности детей старшего дошкольного возраста к обучению в школе. А именно – формированию психологической компетенции в условиях глобальной информатизации современного мира. Представлен обзор исследований влияния компьютерных технологий на развитие мышления детей дошкольного возраста, обоснована актуальность использования информационно-коммуникативных технологий для подготовки детей к обучению в школе. Раскрыто понятие психологической готовности детей к школе, коммуникативной и информационной компетенции. Автором дано определение информационно-коммуникативной компетенции как необходимой составляющей общей готовности дошкольников к современным условиям обучения в информационно-коммуникативном пространстве.

Ключевые слова: информационная эпоха, информационная компетенция, информационно-коммуникативные технологии, информационно-коммуникативное пространство, психологическая подготовка к школе, коммуникативная компетенция, речевая готовность детей к школе, информационно-коммуникативная компетентность.

N. Ye. Shilina

THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATIVE TEACHING TECHNOLOGIES WHEN PREPARING CHILDREN FOR SCHOOL

The article is devoted to the problem of psychological readiness of senior preschool children for school, namely, the formation of psychological competence under conditions of global informatization of the modern world by means of information and communication technologies. The review of the researches on the influence of computer technology on the development of preschool children's thinking is presented in the article. Modern innovations contribute to improvement of the quality of learning and education and enable every child to successfully and quickly adapt to environment and social changes. Children's interest in computers is enormous; adult's task is to set it into the right direction, to teach children fundamentals of computer literacy that can be regarded as informational competence, gaining knowledge and abilities of using modern information and communication technologies. The latter contribute to the development of a schoolchild's informational competence; they are a powerful tool for the development of immature in-

tellect. By the end of children's preschool period they should be psychologically ready for learning at school; the components of this competence beside informational competence are the following: intellectual, motivational, emotional and volitional readiness for school; readiness for communicating with peers and teachers. A child's psychological readiness for school is determined, first of all, by a preschooler's attitude towards the new social situation and the ability to communicate with new people and deal with new phenomena in a child's life, the ability to use modern informational and communicative means for satisfying their demands in interaction. Thus, considering preschool children's preparation for education in the modern world, it can be noted that the formation of informational and communicative competence includes knowledge, abilities and axiological attitude towards information and informational and communicative processes in the world around, which allow a child to be involved in available types of informational and communicative activity: cognitive, playing and others; the abilities to orient in informational and communicative space choosing an appropriate model of interaction etc. Informational and communicative competence is achieved by means of teacher's using informational and communicative technologies when working with children, which improves children's motivation to obtain new knowledge and make students familiar with the social world, create conditions for new means of educational influence.

Keywords: informational age, informational competence, informational and communicative technology, informational and communication space, psychological preparation for school, communicative competence, children's verbal readiness for school, informational and communication competence.

Подано до редакції 08.09.14
